

Ada Boxtart - Brinker: Oorlogsbruid en oorlogsweduwe

Verliefd geworden. Getrouwd met Herman Boxtart. Kindjes gekregen. Oorlog of niet, het leven leek Ada (Agatha, Wilhelmina Maria) Brinker toe te lachen. Maar voor de Tweede Wereldoorlog ten einde was gekomen, was Ada oorlogsweduwe.

Herman (Hermanus Jozef) Boxtart had als pelotonscommandant de hele Mobilisatieperiode meegemaakt en hij had in de meidagen van 1940 dapper gevochten. Kwaad kwam hij thuis. Gefrustreerd ook. Die rotmoffen moesten zo gauw mogelijk het land uit. Vrijwel direct na de capitulatie koos hij, temperamentvol als hij was, voor het verzet.

Ada moet dat al snel geweten hebben en toen ze eenmaal getrouwd waren, moet ze nog veel keer hebben gehoord en gemerkt, al vertelde Herman alleen het hoognodige. Ze woonden op de Rooms Katholieke Begraafplaats aan de rand van Zutphen. Herman was daar doodgraver.

Met een groep anderen ondernam hij verzetsactiviteiten en zo'n begraafplaats was natuurlijk een dekmantel van jewelste [..]. Redelijk buiten de stad en bovengemiddeld lastig benaderbaar. Dus waren er onderduikers, wapens, illegale bladen, gestolen identiteitspapieren, voedselbonnen. Er vonden schietoefeningen plaats. Alles wat illegaal kon gebeuren werd daar zo ongeveer gedaan. Het was een mengeling van doorgangshuis en distributiecentrum, maar dan wel illegaal.

Het waren twee gedreven mensen, Herman en Ada. Ook in hun huwelijk sprongen de vonken er af en toe af, maar ze groeiden wel steeds meer naar elkaar toe. Ze waren helder in hun keuzes. Ze hadden een bloedhekel aan Nazi's, maar niet aan Duitsers. Toen er een gewezen Duitse aalmoezenier om een onderduikadres verlegen zat, was hij welkom bij Herman en Ada. Na de oorlog zou Ada met respect over hem praten.

Naarmate de oorlog vorderde werden de verzetsdaden heftiger en werd het Nazibewind steeds repressiever. Herman werd opgepakt. Nu had hij vanuit het verzet de instructie gekregen een blindedarmontsteking te simuleren als een lokale chirurg, dokter Vos dienst had. Vervolgens zouden verzetskameraden hem uit het ziekenhuis bevrijden. Zo gezegd, zo gedaan, maar dat was buiten de waard gerekend.

Er werd een Duitser meegestuurd naar het ziekenhuis, die tot in de operatiekamer bij hem bleef. Dat kostte Herman dus een gezonde blinde darm, maar hij werd vervolgens wel bevrijd. In diezelfde tijd werd ook Ada voor een periode van tien dagen gegijzeld. Dat was voor haar een traumatische ervaring, al praatte ze er later weinig over. En als ze al praatte, dan was dat gefragmenteerd, zodat elk van de gezinsleden andere oorlogsverhalen van moeder heeft.

Herman Boxtart dook in Aalten onder, daarbij gebruik makend van de fiets van zijn schoonzus. Die fiets zou hem noodlottig worden, want toen hij hem op een dag wilde terugbrengen, werd hij gespot, verraden en opgepakt. De oorlog was al bijna voorbij en de Duitse nederlaag was evident, maar dat weerhield de Nazi er niet van om hun onmenselijkheid tot het einde toe in volle omvang te laten zien.

Er wordt gezegd dat het litteken van zijn blindedarmoperatie Herman uiteindelijk heeft verraden. Hoe dan ook, hij kwam in het gevang en werd gemarteld. Hij was een van de slachtoffers van Ludwig Heinemann, die bekend stond als het Beest van Zutphen, een schurk.

Op 31 maart 1945, een paar dagen voor de bevrijding van Zutphen is Herman Boxtart met acht anderen doodgeschoten. Vervolgens werden hun lichamen ruggelings aan elkaar gebonden en in de IJssel gegooid. Een van de slachtoffers overleefde het. De kogel die hem had moeten doden ketste af. Hij hield zich dood en bleef zo in leven. Later zou hij het getuigenis leveren op grond waarvan Ludwig Heinemann ter dood werd veroordeeld. Heinemann stierf uiteindelijk voor het vuurpeloton. Na de oorlog is op de fusilladeplaats in Zutphen een monument geplaatst waar Koningin Wilhelmina ter nagedachtenis een krans heeft gelegd. Hierbij waren Ada en dochter Ria aanwezig.

Zo was Ada Boxtart-Brinker oorlogsweduwe geworden en of dat niet erg genoeg was, werd ze pardoes uit haar huis gezet. Dat moest binnen tien minuten gebeuren. Ze heeft nog wel de trouwring van Herman kunnen mee grissen, maar de medicijnen voor haar dochttertje kon ze pas na de bevrijding ophalen.

Terug naar haar ouders was de enige oplossing. Met twee jonge kinderen en een derde op komst (Ria was in 1943 geboren, Mieke in 1944 en Tineke kort na het eind van de oorlog in 1945). Pas na de geboorte werd Hermans lichaam gevonden, dat door de stroming was verplaatst. Ada moest hem identificeren. Alleen zijn schoenen waren nog herkenbaar. Hij werd met militaire eer begraven op de begraafplaats, waar hij had gewerkt en vanwaar hij verzetsdaden had gepleegd.

Voor Ada was het een zware tijd. Die nog zwaarder werd, toen haar middelste dochter Mieke in 1946 aan hersenvliesontsteking overleed (er was toen nog geen penicilline). Echt ruimte om te rouwen was er bij haar ouders niet. Gelukkig vond ze werk en kon ze een zelfstandig bestaan opbouwen. En in 1951 trouwde ze opnieuw. Ze had tussen de bedrijven door nog een cursus costumière gevolgd en kon dus haar trouwjapon zelf maken. Weer trouwde ze met een Herman, Herman Wilderink. Ze had zich er bovenop geknokt, toch weer geluk gevonden. Er werden nog drie dochters geboren, Annemieke in 1952, José in 1953 en Anita in 1959.

Het was een gelukkig, evenwichtig gezin. Tot het noodlot opnieuw toesloeg. In oktober 1959 was Herman Wilderink met de bromfiets naar Deventer gegaan. Naar een

voetbalwedstrijd van Go Ahead kijken. Onderweg verongelukte hij dodelijk. Op haar 39e was Ada opnieuw weduwe. Met vijf jonge kinderen en nauwelijks inkomen. Gelukkig waren er mensen om haar heen die zich om haar bekommerden. Ze kreeg een oorlogspensioen van de Stichting 40-45 en later ook een prettiger huis. Maar de oorlog liet haar niet met rust. Ze raakte depressief.

Twee van haar dochters uit het tweede huwelijk, José en Anita vertellen er over. “We zijn allemaal relatief jong de deur uitgegaan en misschien was dat wel een soort vlucht voor moeders verdriet.” Het was aangrijpend. Anita (toen een puber) vertelt: “Soms was ze zo ver heen dat ze me niet meer kende. Ik heb haar ’s nachts horen gillen van angst. Met allerlei Duitse woorden ertussen.”

Toch raapte Ada zichzelf opnieuw op. Anita en José: “Ze heeft later nog weer goede jaren gehad en is hoogbejaard in december 2010 in vrede gestorven. En ze is er in geslaagd om ons gezin een gezin te laten zijn. Wij hebben zussen, geen halfzussen.

Ze is begraven in het graf waar zowel haar eerste man, haar jonggestorven kind als haar tweede man waren begraven. Trouw tot in de dood. Nu worden die stoffelijke resten bijgezet in het Ereveld in Loenen. Een teken van dankbaarheid voor mensen, die een zware prijs betaalden voor het hoog houden van hun principes. Wij mogen deze mensen niet vergeten.

Bron: Tekst Piet Kralt geschreven na een interview met Anita en José

Geplaatst door Coördinator Archief Oorlogsgravenstichting op 26 augustus 2021